

DALIA CIDZIKAITĖ

Imagologijos metodas praktikoje

Imagology Profiles: The Dynamics of National Imagery in Literature, edited by Laura Laurušaitė, Cambridge Scholars Publishing, 2018, 265 pages, ISBN-13: 978-1-5275-1102-6; ISBN-10: 1-5275-1102-2.

Lietuvių literatūros kritikos santykis su Vakarų literatūros teorijomis nuo pat antrosios nepriklausomybės paskelbimo buvo sudėtingas ir dažnai ambivalentiškas. XX a. 9-ojo dešimtmečio pabaigoje Lietuvoje ir kaimyninėse valstybėse vykusiems politiniams įvykiams šalies sienas atvėrus į Vakarus, lietuvių literatūros tyrinėtojai pajuto poreikį atsikratyti socrealizmo teorijos ir praktikos, tos Prokrusto lovos, kuri vertė rašytojus ir mokslininkus išpažinti vienintelį rašymo ir galvojimo apie literatūrą būdą. Beveik penkis dešimtmečius literatūroje ir kritikoje viešpatavusio metodo pakeitimas naujomis priegomis pasirodė esąs nelengvas procesas, nuvedęs ne vienu klystkeliu ir ne į vieną akligatvį.

Nuo XX a. 9-ojo dešimtmečio pabaigos lietuvių literatūros padangėje sužibo daugybė teorijų, tarp kurių ryškiausias buvo postkolonializmas, fenomenologija, Naujoji kritika, feminizmas ir dekonstrukcija. Vienu teorijų įsitvirtinimas stipriai nualintame lietuvių literatūros teorijos lauke vyko sėkmingiau, kitos patyrė nesėkmę. Ypač vaisingas buvo formalizmo, struktūralizmo ir semiotikos išsiskynimas. Pastaroji pasiekė daugiau nei kitos – nuo 1992 m. Vilniaus universitete veikia Algirdo Juliaus Greimo semiotikos ir literatūros teorijos centras, kuriame nuo 2004 m. vykdoma semiotikos magistro studijų programa.

Imagologija, kuri Europos humanitarinių mokslų žemėlapyje pasirodė po Antrojo pasaulinio karo, yra bene naujausias lietuvių literatūros mokslininkus pasiekęs teorinis skiepas¹. Kai kurių tyrinėtojų laikoma viena iš populiariausių šiuolaikinių lyginamųjų studijų priegų, literatūrinė imagologija tyrinėja įvaiz-

---

1 Daugiau apie literatūrinės imagologijos ištakas, imagologiją kaip metodą ir jo atsiradimą Lietuvoje skaitykite Lauros Laurušaitės straipsnyje „Imagologija kaip instrumentas (e)migracinio identiteto specifikai tirti“, *Colloquia*, Nr. 32, 2014, p. 117–136. Prieiga internetu: http://www.liti.lt/failai/Colloquia32_spaudai_117-136.pdf.

džius, stereotipus ir nusistovėjusių požiūrių į savo ir *kito* etninių ir nacionalinių bruožų raišką literatūroje. Argumentuodami, kad imagologija, ypač „perspektyvi prieiga“, pastaruoju metu išgyvenanti pakilimą, kol kas nesulaukė deramo teorinio dėmesio ir praktinio pritaikymo Lietuvos humanitariniuose moksluose, trijų šalies akademių institucijų ir organizacijų – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Lietuvos edukologijos universiteto ir Lietuvos lyginamosios literatūros asociacijos – mokslininkai 2015 m. suorganizavo imagologijai skirtą tarptautinę konferenciją.

Konferencija siekta supažindinti su pagrindinėmis imagologijos sąvokomis ir naujausiomis tendencijomis, ypatingą dėmesį atkreipiant į nacionalinės tapatybės įvaizdžius ir jų vaizdavimą literatūroje. Organizatoriai, pabrėžę, jog imagologija kaip metodas ir strategija nėra iki galo suvokta Rytų Europos ir Baltijos regiono mokslininkų, kvietė dalyvius išsamiai ištyrinėti nacionalinės tapatybės problemą per literatūrinių įvaizdžių dinamiką, ypač Baltijos šalių nacionalinės tapatybės klausimą literatūroje. Konferencijos metu tyrinėtą temą ir problemas pristato 2018 m. leidyklos „Cambridge Scholars Publishing“ išleista dr. Lauros Laurušaitės suredaguota straipsnių rinktinė *Imagology Profiles: The Dynamics of National Imagery in Literature* [Imagologijos profiliai: nacionalinių įvaizdžių dinamika literatūroje].

Monografija, kurią sudaro penki skyriai, siekiama praplėsti imagologijos lauką įvedant naujų sąvokų ir terminų, tokių kaip „geoimagologija“ ir „lyties imagologija“, taip pat imagologijos metodą susiejant su galios principu – pagrindiniu postkolonializmo teorijos išeities tašku. Knygoje didelis dėmesys skiriamas įsivaizduojamos utopinės visuomenės projektams literatūroje tyrinėti. Rinktinės sudarytoja taip pat išryškino tokius aspektus kaip mobilūs įvaizdžiai ir periferinės tapatybės, susijusios su lytimi, socialine padėtimi arba rase. Didžioji dalis straipsnių analizuoja pavienius rašytojų kūrinius, kita jų dalis pasiūlo teorinių įžvalgų, skirtų regioninei, nacionalinei ir transnacionalinei tapatybei literatūroje tyrinėti, kuri nuolat kinta ir transformuojasi sparčiai keičiantis istoriniam, politiniam ir socialiniam tikrovės kontekstui.

Du pirmo skyriaus straipsniai gilinasi į teorinius imagologijos kaip disciplinos principus ir sąvokas. Abu siekia išplėsti imagologijos teorines ribas, apmąstant ją šalia kitų literatūros teorijų ir peržiūrint pamatines jos sąvokas, tokias kaip savivaizdis arba auto-įvaizdis (angl. *self-image/auto-image*), hetero-įvaizdis (angl. *hetero-image*) ir stereotipas. Laura Laurušaitė straipsnyje „Imagologija

kaip įvaizdžio geologija“ pasiūlo keletą imagologijos metodo revizijų. Pabrėžusi, kad tapatybių cirkuliacija vyksta tiek makro, tiek mikro lygmenyse, o įvairi jų tarpusavio sąveika įgauna vis sudėtingesnes formas, autorė naujai pažvelgia į dvi binarines imagologijos sąvokas – auto-įvaizdį ir hetero-įvaizdį. Pasak jos, pripažinus, jog vis daugėja nukrypimų nuo išimčių nepripažįstančio binarinio požiūrio ir nepriklausymo nė vienam iš aukščiau paminėtų įvaizdžių atvejų, į kultūrą pažvelgus iš viršnacionalinio taško kaip į ypač dinamišką sąveikų procesą, imagologijos metodas galėtų ištrūkti iš iki šiol jame taikytos griežtos dichotomijos. Laurušaitė įsitikinusi, jog literatūrinės imagologijos kaip disciplinos ribos taip pat išsiplės tinkamai įvertinus tikrovės ir teksto sinergiją. Nors Baltijos šalių literatūrą Laurušaitė laiko ypatingai turtingu šaltiniu imagologijai, ji įsitikinusi, jog, atsisakius Rytų-Vakarų dualizmo ir mažų tautų literatūros tyrinėjimo kitų mažų literatūrų kontekste, gimtų kur kas daugiau įdomių ir vaisingų išvalgų. Be to, toks naujas požiūris mestų iššūkį įsigalėjusiam silpnos ir istoriškai menkesnės Rytų ar Centrinės Europos stereotipui. Galiausiai mokslininkė kviečia pasitelkti tarpdisciplininę perspektyvą ne tik imagologijos viduje, bet ir išorėje, ieškant bendradarbiavimo su kitų disciplinų mokslininkais, vykdant bendrus tyrimus.

Straipsnyje „Platesnis įvaizdis: imagologija ir poststruktūralistinis iššūkis“ Zrinka Blažević dalijasi išvalgomis apie galimas imagologijos perspektyvas. Norėdama praplėsti imagologijos epistemologinę, teorinę ir metodinę ribas ir susieti ją su naujausiomis post-poststruktūralistinėmis teorijomis, straipsnio autorė siūlo: atkreipti didesnę dėmesį į santykį tarp literatūrinio-vaizdinio-performatyvaus teksto ir jo sociokultūrinio konteksto; tirti kūno patirčių problemą ir tokios praktikos materialines sąlygas; pasisemti vaisingų išvalgų iš prancūzų mentaliteto istorijos (pranc. *histoire des mentalités*) tradicijos; traktuoti *kitą* ne tik kaip etninio-nacionalinio *kito* reprezentaciją, bet ir kaip platesnį įvairių kitoniškumo formų pasireiškimą šalia socialinių, kultūrinių, religinių, konfesinių, kartų, civilizacinių ir lyties aspektų; pradėti tarpdisciplininį bendradarbiavimą su neuromokslais, kuris leistų atskleisti generatyvinius mechanizmus ir ryšius tarp įvairių psichikos įvaizdžių; savo imagologiniuose tyrimuose naudoti socialinės psichologijos tyrimų rezultatus. Blažević nuomone, naujoji post-poststruktūralistinės imagologijos atšaka turėtų apimti diskurso, dispozityvią, vizualių įvaizdžių ir artefaktų analizę, taip pat turėtų domėtis performatyvumo ir intermedialumo reiškiniais.

Antro knygos skyriaus straipsniai analizuoja perėjimą nuo nacionalinio įvaizdžio prie utopijos. Paulas Daija, imagologijos metodą pasitelkęs XVIII a.

tekstų analizei, nagrinėja įvairius etninio/kultūrinio/religinio *kito* (ruso, vokiečio ir žydo) įvaizdžio konstravimo modelius latvių Apšvietos epochos kūriniuose, tyrinėja latvių kultūrinį identitetą Vokietijos ir Rusijos kultūrinių ir politinių įtakų ir įtampų lauke. Autorius teigia, jog latvių Apšvietos pasaulietinė literatūra, kurios didžioji dalis parašyta išsilavinusių kolonistų – Baltijos vokiečių, pasiūlė naują programą, kurios pagrindinis tikslas – necivilizuotą kaimo žmogų, latvių valstietį paversti išsilavinusiu naujojo Apšvietos amžiaus visuomenės nariu. Viena iš sudėtinių tokio naujo modelio dalių buvo etninių ir religinių prietarų ir įsitikinimų kritika ir griovimas, kuriame, Dajjos nuomone, ypatingai svarbų vaidmenį suvaidino XVIII a. didaktinė ir pedagoginė literatūra.

Straipsnyje „Nacionalinio didvyrio latvių literatūroje raida: nuo Andrejo Pumpuro epinės vizijos iki Rainio dramatiško įvaizdžio“ Zane Šiliņa analizuoja svarbiausius pokyčius kuriant latvių nacionalinio tautos didvyrio, Lačplėsio, įvaizdį, kurio pradininkas yra poetas Andrejas Pumpuras. Straipsnio autorė tyrinėja Latvijos nacionalinio didvyrio suvokimą ir recepciją skirtingais šalies istorijos laikotarpiais, ypač detaliai išanalizuodama žymiausio latvių poeto ir dramaturgo Rainio (tikr. vardas Jānis Pliekšāns) kūrybą. Ji tai daro ieškodama latvių literatūrinio epo pagrindinio veikėjo įvaizdžio bruožų ne tik 1905 m. parašytoje Rainio pjesėje „Uguns un nakts“ [Ugnis ir naktis], bet ir jo nebaigtoje pjesėje „Īliņš (Kurbads)“.

Kiti du antro skyriaus straipsniai analizuoja utopiją ir utopinę mokslinę fantastiką. Maximas Shadurskis atskleidžia nacionalinių įvaizdžių dinamiką žymiausiame anglų rašytojo Aldouso Huxley'io romane *Brave New World* [Puikus naujas pasaulis, 1932]. Teigdamas, kad utopinio metodo taikymas literatūros analizėje gali padėti geriau suprasti įvaizdžių socialinę ir kultūrinę specifiką ir pamatyti nacionalinių įvaizdžių kaitą, tuo pačiu atskleidžiant jų silpnąsias vietas ir apribojimus, autorius daro išvadą, kad Huxley'is sugebėjo pasinaudoti tik dviem utopiniam metodui būdingomis funkcijomis – visuomenės kritika ir kompensavimu. Shadurskio nuomone, anglo romanas *Puikus naujas pasaulis* neišpildė trečiosios utopinio metodo funkcijos, t. y. neparodo galimo pokyčio visuomenėje. Jis teigia, jog Huxley'is, sukūręs įtikinančią visuomenės distopiją, atsisako bet kokių politinių įsipareigojimų ir sprendimų, ir romano pabaigoje skaitytojui palieka tenkintis prietarų nulemta distopinės, hermetinės visuomenės perspektyva.

Jurgitos Katkuvienės straipsnis nagrinėja lietuvių autoriaus Igno Šeiniaus 1934 m. išleistą romaną *Siegfried Immerselbe atsinaujina*, ypatingą dėmesį

atkreipdama į romano ideologinę prigimtį ir žanrą – satyrą ir mokslinę fantastiką. Straipsnio autorė, kvestionuodama nacionalinio įvaizdžio funkcionalumą literatūros kūrinyje, parodo, kad tam tikrais atvejais literatūroje, įskaitant Šeinaus *Siegfried Immerselbe atsinaujina*, nacionalinio charakterio vaizdavimas gali atlikti ir papildomą meninės raiškos funkciją. Mokslininkė daro išvadą, kad lietuvių romanas, daugelio nesuprastas jo gyvenamuoju laiku ir nepakankamai įvertintas mūsų laikais, yra simbolinis pasakojimas apie nacių ideologijos grėsmę, kuris, sumaniai panaudojus, atrodo, neįmanomus nacionalinių tapatybių derinius ir transformacijas bei kitas technikas, prisideda prie ideologijos, kaip tam tikro idėjų suabsoliutinimo ir nekritiško tikrovės aiškinimo, dekonstravimo.

Trečiame skyriuje „Tikrų ir įsivaizduojamų ribų peržengimas“ nagrinėjamos klasikinės imagologijos temos, t. y. nacionalinės (savi)reprezentacijos ir (savi)vaizdžiai bei jų vaidmuo konstruojant nacionalinę tapatybę. Vigmantas Butkus, pasitelkęs geoantropologinį ir geoimagologinį aspektus ir geopoetinių pjūvį, apimančią literatūrinę-kultūrinę topografiją ir geografiją, analizuoja latvių savivoką ir lietuvių įvaizdį Imanto ir Rimanto Zieduonių knygoje *Leišmalīte* [Išilgai Lietuvos pasienio, 2013 m.], kurioje aprašomas Lietuvos ir Latvijos pasienis. Autorius teigia, kad pasienio bendruomenė, jos nacionalinis savivaizdis ir *kito*, gyvenančio už sienos, įvaizdis yra hibridinė erdvė, priklausoma nuo daugybės „geo“ veiksnių, tokių kaip erdvė, vieta ir padėtis, taip pat santykių specifikos ir simbolikos. Pasienio bendruomenėse susiformavęs santykis tarp *savo* ir *kito/svetimo* neretai pasižymi aštresnėmis formomis, o jo dinamika yra kur kas įvairesnė. Butkus parodo, kad Zieduonių užfiksuotas pasienyje gyvenančių latvių savivaizdis yra gana prieštaringas, o lietuvių įvaizdis, kuris dėl etnolingvistinių ir istorinių aplinkybių funkcionuoja kaip „savojo kitas“ (angl. *one's own other*) ir yra tam tikras latvių veidrodis, dėl lyginimo ir stereotipų dekonstravimo nuolat kinta, įgydamas naujų įvaizdžių.

Straipsnio „Škotiški pėdsakai Lietuvos kraštovaizdyje“ autorius Radosławas Okulicz-Kozarynas iškeitęs tašku pasirinko argumentą, pasak kurio, romantiška šiaurės šalių estetika „iš esmės prisidėjo prie lietuvių nacionalinės tapatybės raidos, įskaitant ir nacionalinio kraštovaizdžio pajautimo“ (p. 110). Tai, kaip teigia autorius, leidžia Lietuvą lyginti su keltų valstybėmis, kurios irgi nuėjo netrumpą tautinio atgimimo kelią, o XX a. I-oje pusėje kilęs litvomanų judėjimas ėjo iš paskos keltomanų ir gotomanų tautiniams judėjimams. Priminęs, jog nacionalinis kraštovaizdis, šalia regioninės tapatybės ir papročių, kartais buvo laikomas

pirmuoju sudėtiniu nacionalinio charakterio elementu, Okulicz-Kozarynas pabrėžia, jog nors laikui bėgant lietuvių eleginis požiūris į savo šalį pasikeitė, jų Lietuvos kraštovaizdžio suvokimas ir aprašymas iš esmės liko nepakitęs. Savo minčiai pagrįsti jis pasitelkia Oskaro Milašiaus 1914 m. pradėtą rašyti autobiografinį romaną *Les Zborowski* [Zborovskiai], Maironio romantizmo poeziją ir kitų to meto autorių kūrinius.

Anneli Kõvamees straipsnyje „Keletas pastabų apie estų karo romaną: Enno Kippelio atvejis“ analizuoja XX a. 4-ame dešimtmetyje sukurtus estų rašytojo Enno Kippelio karo romanus. Pabrėžusi, jog Kippelis savo kūrinius visada konstravo pasitelkęs binarinę mes/jūs opoziciją, autorė analizuoja, kaip rašytojas vaizduoja estų priešus, ypač rusus. Pasak Kõvamees, Kippelis, kurio kūriniuose ypatingas dėmesys kreipiamas ne į veikėjų psichologiją, bet į aprašomus istorinius įvykius, detalai ir vaizdžiai pavaizdavo mūšius ir kovas, neapeidamas priešų smurto ir kankinimo scenų. Jo istoriniuose romanuose vyrauja ruso kaip nuožmaus barbaro, kuris, būdamas tikras žiaurumų specialistas, nesigaili nei vaikų, nei senyvo amžiaus žmonių, įvaizdis. Tačiau keičiantis istoriniams įvykiams, neretai pasikeičia ir grožinėje kūryboje vaizduojamo *kito* įvaizdis. Tai iliustruoja Kippelio kūrinys *Meelis*, parašytas 1941 m. Skirtingai nuo ankstesnių ruso reprezentacijų, jame rašytojas rusą vaizduoja kaip estų tautos draugą. Šio vieno kūrinio pakako, kad Kippelis estų literatūros istorijoje taptų rusofilu, nors rašytojo ankstesnieji kūriniai, kurie dėl neigiamo ruso vaizdavimo sovietmečiu buvo draudžiami, rodo priešingai.

Paskutinis skyriaus straipsnis apie daugiakultūrinius įvaizdžius rusų kalba rašančio estų rašytojo Andreiaus Ivanovo trilogijoje, literatūros kritikų pakrikštytoje „Skandinavijos trilogija“ (ją sudaro romanai *Путешествие Ханумана на Лолланд* [Chanumano kelionė į Lolandą, 2009], *Бизар* [Keistumas, 2012] ir *Исповедь лунатика* [Lunatiko išpažintis, 2014]), parodo ne tik platų šiuolaikinių nacionalinių stereotipų spektrą, kuriuo operuoja nelegaliai Vakaruose gyvenantis posovietinis imigrantas, bet ir pasiūlo vertingos medžiagos pagrindinėms imagologijos tezėms įrodyti arba jas atmesti. Straipsnio autorė Taisija Oral pabrėžia, jog Ivanovo trilogija ypač palanki dviejų pagrindinių imagologijos sąvokų – savivaizdis ir hetero-įvaizdis – pritaikymui visuose trijuose Ivanovo kūriniuose. Tačiau ji eina dar toliau, parodydama, jog ne mažiau svarbi yra visos trilogijos pasakojimo struktūra, kuri yra sudėtinga ir polifoninė, rodanti imagologinį refleksyvumą.

Ketvirtame skyriuje lyties tapatybė pristatoma kaip vienas iš galimų imagogijos tyrinėjimų lauko šaltinių. Straipsnyje „Nuo berniukų iki vyrų: vyriškumo raida Nicko Hornby'io kūrinuose“ Margarita Malykhina analizuoja vyriškumo vaizdavimą šiuolaikinėje britų grožinėje literatūroje, ypatingą dėmesį atkreipdama į tai, kaip feminizmo paplitimas XX a. viduryje pakeitė vyriškumo reprezentaciją ir kaip jis kito postfeminizmo eroje. Malykhina teigia, jog Hornby'io romanai įtikinamai parodo, kad aplinkos sukonstruoti socialiniai ir kultūriniai vyriškumo įvaizdžiai ir stereotipai, ypač gajūs visuomenės savimonėje, vaidina lemiamą vaidmenį romanų veikėjams vyrams kuriant savo identitetą, leidžia pažvelgti, kaip vyrai suvokia vyriškumą XX a.

Natalija Isaieva nagrinėja nevienareikšmių šiuolaikinės kinų moters įvaizdį, kurio konstravime, šalia nacionalinio aspekto, svarbų vaidmenį vaidina lytis. Straipsnio autorės taikiklyje – šiuolaikinės kinų rašytojos Xu Xiaobin romanas *Sparnuota gyvatė* (1998), kuriame ji ieško moters savivaizdžiui būdingų ypatybių ir įvairių jo išraiškos formų šių dienų Kinijos visuomenėje. Pasak Isaievos, Xiaobin, romane vaizduojanti penkių kartų atstoves, parodo ne jau suformuotą XX a. kinės įvaizdį, o tradicinio požiūrio į moters tapatybę kinų visuomenėje eroziją ir naujų tapatybių formavimą. Straipsnio autorė romane išskiria net keletą naujų moteriškosios tapatybės formų, Xiaobin kuriamų derinant kinų nacionalinės tapatybės bruožus su šiuolaikinės kinų moters psichologija. Ji taip pat pabrėžia, kad naujoji kinų moterų karta jaučia giliai sąmonėje slypintį poreikį atrasti savyje ir atskleisti ir tradicinį moters įvaizdį, ypač jos kasdienio gyvenimo paslaptis su jam būdingais stereotipais.

Paskutiniame monografijos skyriuje, kurį sudaro keturi straipsniai, nagrinėjami nacionalinių (stereo)tipų stabilumas ir kismas. Straipsnyje „Necivilizuotos Lietuvos įvaizdis Šventojo Sosto atstovų korespondencijoje“ Gitana Vanagaitė gilinasi į Vatikano slaptojo archyvo dokumentus, konkrečiai – 1922–1938 m. tarp Apaštališkosios Vatikano nunciatūros Lietuvoje ir Šventojo Sosto vykusių susirašinėjimą. Autorė parodo trijų Šventojo Sosto atstovų, rezidavusių Apaštališkojoje Vatikano nunciatūroje, požiūrį į Lietuvą ir jos žmones XX a. pradžioje, ir tai, kaip jų išankstinė nuomonė ir nesugebėjimas perprasti Lietuvos ir Lenkijos santykių subtilybių lėmė lietuvių, kaip užsispyrusio ir laukinio, įvaizdžio susiformavimą.

Viktorija Šeina analizuoja literatūrinį lenko įvaizdį Lietuvos Respublikoje 1918–1940 m. Vadovaudamasi teiginiu, kad *kito* kategorija yra būtina norint

apibrėžti savąją tapatybę, autorė tiria Lietuvos visuomenėje tarpukariu dominavusį neigiamą lenko ir lenkiškumo įvaizdį, atkreipdama dėmesį į etninių ir socialinių įvaizdžių persidengimą literatūriniame lenkų dvarininko vaizdavime ir būdus, kuriais siekta nutraukti tarp savęs, t. y. lietuvio, ir *kito*, t. y. lenko bajoro-dvarininko, egzistavusį ryšį XX a. pradžios lietuvių literatūroje.

Manfredas Žvirgždas, ieškodamas skandinaviskų hetero-įvaizdžių lietuvių poezijoje ir bendrų bruožų, Lietuvą pasiekusių prieš Antrąjį pasaulinį karą ir perimtų vėlesniais istorijos laikotarpiais, pasinaudoja „erdvinio posūkio“ (angl. *spatial turn*) paradigma ir poetinės geografijos, topografijos ir (arba) geopoetikos sąvokomis. Autorius parodo, kad XX a. pradžios neoromantizmo judėjimo atstovai buvo sužavėti ir paveikti skandinavų literatūros, kuriai tuo metu atstovavo tokie garsūs rašytojai kaip Henrikas Ibsenas, Augustas Strindbergas ir Knutas Hamsunas. Pirmame pokario dešimtmetyje dėl politinių įvykių nutrūkus ryšiu su šiauriniais kaimynais, Šiaurės šalys pradėtos laikyti svetimomis ir priešiškomis. Pasak Žvirgždo, Šaltojo karo metais bet koks susidūrimas su paslaptiną, tačiau geidžiama Skandinavija, arba *kitu*, lietuviams kėlė nevisavertiškumo kompleksą. Šiandien lietuvių literatūroje kuriamame skandinavų įvaizdyje vis dar galima aptikti tradicinių tolimosios šalies stereotipo bruožų: ji „pakankamai pažįstama, patraukli ir gundanti, tačiau tuo pat metu hermetiška, su kuria nesieja jokie artimi psichologiniai ir dvasiniai ryšiai“ (p. 229).

Paskutiniame skyriaus ir visos knygos straipsnyje „Kultūriniai Vilniaus stereotipai šiuolaikinėje Lietuvos lenkų poezijoje“ Algis Kalėda pasinaudoja diachronine paradigma, kurios pagrindinis bruožas yra „palimpsestinė“ poetika ir kuri leidžia autoriui atpažinti ir įvardyti pagrindines Vilniaus kultūrinių stereotipų modifikacijas ir jų variacijas literatūroje, būtent – po 1990 m. Lietuvos lenkų sukurtoje poezijoje. Pasitelkęs empirinę analizę, Kalėda taip pat brėžia sinchroniškas paraleles su dabartine lietuvių poezija, išskirdamas įvairius Vilniaus kultūrinius sluoksnius, į juos žiūri iš skirtingų perspektyvų. Autorius pastebi, kad kultūriniai sostinės stereotipai Lietuvos lenkų eilėraščiuose liudija tradicinių įvaizdžių virsmą ir veikia kaip atskiri stereotipai ir *loci communes*. Jis pabrėžia, kad poetinis laukas yra persmelktas poetinės tradicijos ir modelių, ypač susijusių su Vilniumi ir priklausančių poetams pirmtakams, kaip antai Adomas Mickevičius, Julius Slovackis, Česlovas Milošas ir kt. Kita vertus, Kalėdos nagrinėjamų eilėraščių struktūra atskleidžia ir sąsajas su šiuolaikine lenkų poezija ir lietuvių literatūra.

Solidžios, organiškos ir įvairiapusės monografijos sudarymas iš konferencijos pranešimų yra sudėtinga užduotis, kurios imasi ne kiekvienas. Knygos *Imagology Profiles: The Dynamics of National Imagery in Literature* sudarytojai ir redaktorei Laurai Laurušaitėi pavyko skaitytoją sudominti imagologija, ypač sparčiai besikeičiančia ir į įvairias puses besišakančia disciplina, išryškinant pagrindines imagologijos metodo sąvokas (įvaizdis, savivaizdis, auto-įvaizdis, hetero-įvaizdis, prietaras, klišė ir stereotipas), problemiščiau pažvelgus į nacionalinio identiteto vaidmenį ir jo atliekamas funkcijas literatūroje. Ji taip pat pasiekė vieno iš svarbiausių 2015 m. konferencijoje užsibrėžto tikslo, kad dauguma straipsnių būtų susiję su Baltijos regionu, kuris iki monografijos pasirodymo imagologijos tyrinėjimų žemėlapyje tebuvo neryškus plotas. Knygos autorių naudojamas lyginamasis arba tarpnacionalinis požiūris taškas į literatūrą – dar viena jos ypatybė ir neabejotinas privalumas.

Laurušaitė tiksliai įvardija pokyčius, kuriuos pastaraisiais dešimtmečiais patyrė įvairios literatūros teorijos, įskaitant ir imagologiją. Ji pabrėžia, kad XXI a. imagologijos sąlyčio taškų su kitomis literatūros teorijomis ir metodais atvejų pastebimai padaugėjo, ir šiandien jos akiratyje yra tokios sritys kaip politinė retorika, žurnalistinis/dokumentinis žanras, neformali kasdienio gyvenimo kultūra ir kt. Šaltiniai tampa vis labiau intermedialūs, vis dažniau į savo lauką įtraukdami vizualinius „tekstus“, tokius kaip filmai, žiniasklaida, karikatūra ir reklama. Pasak monografijos autorės, tarpdalykinės imagologijos atsiradimas, anksčiau laikytas metodo trūkumu ar net disciplinai gresiančiu pavojumi, šiandien gali būti vertinamas kaip vienas iš jo privalumų ir netgi pranašumų. Laurušaitė taip pat siūlo atkreipti dėmesį į tokias imagologų dar neatrastas ir neištirtas sritis kaip vertimo studijos, gilintis į vertėjo kaip tarpininko vaidmenį, nacionalinių bruožų perkėlimą vertimo procese, įvaizdžio kūrimą ir jo modifikacijas vertime. Šios ir daug kitų galimybių kviečia mokslininkus peržengti žodžių parentų tekstų ribas, išdrįsti tyrinėti naujas imagologijos ir šalia jos atsiveriančias erdves. Tikėtina, kad jų darbai suguls į naują imagologijai ir naujiems jos metodo pritaikymo praktikoje būdams skirtą knygą, kurioje deramo dėmesio sulauks ir „mažosios“ Rytų ir Centrinės Europos literatūros.